

i intel·lectuals molt més propers a Tony Blair i Gordon Brown com ara Peter Mandelson, els germans Miliband o Philip Collins. D'acord amb Roger Liddle, l'Estat ha de reformular-se pensant en les seves capacitats estratègiques. Això implica, per exemple, reconèixer que els mercats i el comerç internacional són una bona manera d'estimular la innovació tecnològica i l'eficiència econòmica. En aquest sentit la globalització s'ha d'entendre com un fenomen positiu, que genera beneficis socials. Tot i això, des del sector públic s'hauria de tenir en compte que la globalització i la innovació generen tant guanyadors com perdedors, en funció de l'adequació del capital humà al canvi tecnològic. Aquests arguments, doncs, van en la línia dels models dels països escandinaus, que combinen una elevada obertura

comercial amb prestacions socials. A la vegada, l'Estat hauria de ser un regulador actiu i sense complexos dels mercats financers en pro de l'interès públic. I per últim, l'Estat hauria d'assumir unes polítiques públiques fermes enfocades a la indústria i la seva renovació. En aquest sentit defensen la profundització d'un model "anglo-social" ja iniciat per Blair.

Tot i això, Roger Liddle assenyala que el laborisme ha de tenir també en compte la restricció pressupostària que la crisi actual suposarà pel futur. Malgrat reconèixer el valor d'augmentar la despesa pública per combatre la recessió, les propostes polítiques des de l'esquerra haurien d'incloure un pla de reducció del dèficit. És per això que aquests corrents defensen el paper de l'Estat com a regulador de serveis públics privatitzats. De cap manera s'hauria de retornar al compromís del laborisme amb el "public ownership" que Blair va liquidar. Una altra aproximació interessant d'aquestes corrents és la seva visió de l'individu. El laborisme hauria de tenir més en compte els canvis sociodemogràfics –per exemple l'increment de famílies monoparentals– i, a la vegada, incentivar el desenvolupament de les capacitats i experiències de les persones. Per això el compromís contra la pobresa infantil hauria de continuar sent una pedra de toc. El gir socialdemòcrata, per tant, hauria de posar en pràctica un Estat "efectiu" però no un "gran Estat" intervencionista i fortament redistributiu.

Conclusions

Durant l'article hem analitzat, en primer lloc, els determinants de l'actual debilitat del laborisme anglès.

El trauma de la guerra de l'Iraq, els escàndols dels diputats a Westminster i la crisi econòmica són factors que expliquen les dificultats actuals. Per altra part, una mala conjunció entre un caràcter poc comunicatiu i les herències del passat no han afavorit a Gordon Brown.

Desafortunadament, no ha sabut convertir-se en un líder fort, com va ser Blair, capaç de definir un lideratge representatiu i fins i tot afectar les preferències dels ciutadans. Per tant, la redefinició d'un nou projecte laborista resta per fer. Són paraules de R.H. Tawney de l'any 1932 i semblen ben actuals: "la més greu debilitat del Partit Laborista és la manca de convicció. El Partit Laborista és dubitatiu en l'acció perquè té la ment dividida. No aconsegueix el que podria, perquè no sap el que vol". En qualsevol cas, molt probable-

ment la millor configuració d'un *New Labour* passa per saber valorar l'agressivitat intel·lectual de MPs com Cruddas combinat amb el pragmatisme i realisme econòmic del social-liberalisme més clàssic. ■

Blair és l'arquetip del lideratge representatiu fort, que de tan fort acaba no sent "responsive" a la ciutadania, mentre que Brown és el paradigma d'un lideratge dèbil

Brown ha estat un dels líders més destacats en la gestió de la crisi i no ha dubtat en adoptar actituds valentes. El seu lideratge, en qualsevol cas, no ha estat suficient per superar les hipoteques del passat –i aquest és un factor estructural i no psicològic

Amansir el lerroxisme Prejudicis ideològics i conveniències polítiques en l'assassinat de Ferrer i Guàrdia

JOAQUIM COLL

Historiador

La referència a l'episodi de la Setmana Tràgica és avui ineludible en qualsevol aproximació a la nostra història contemporània com a exponent de les fortes tensions socials i polítiques que acumulava la societat catalana en començar el segle XX. El relat dels fets, particularment de la violenta explosió d'anticlericalisme popular d'aquells dies de final de juliol, és força conegut i ha estat prou divulgat amb motiu del centenari celebrat en 2009. En aquest article, per tant, no anem ni a explicar els fets succeïts ni tampoc a assajar una explicació de les causes de la revolta, principalment socioeconòmiques. En aquest article ens proposem una altra cosa:

a través de l'actuació d'una de les personalitats més influents de la Lliga Regionalista, l'advocat Narcís Verdager i Callís, veurem com l'estament conservador i d'ordre (polític i patronal) va redefinir durant el mes d'agost de 1909 la seva posició sobre les responsabilitats sobre la violència desfermada durant la Setmana Tràgica. I explicarem que en aquest decantament hi van pesar tres factors: una estesa animadversió personal i ideològica contra el pare de l'Escola Moderna, Francesc Ferrer i Guàrdia, la credibilitat que entre bastidors la

Lliga atorgà als arguments autoexculpatoris dels radicals i, *the last but not the least*, l'oportunitat de "domesticar" políticament algunes de les figures locals més destacades del Partit Republicà Radical, acusades de participar en les accions insurreccionals.

El context

Les eleccions municipals parcials de maig de 1909, ajornades des de feia un any i mig, entre altres coses a causa del debat sobre la famosa Llei d'administració local que impulsava el conservador Antonio Maura, van confirmar un canvi en la relació de forces a Barcelona a mesura que la ruptura al si de l'àmplia coalició anomenada Solidaritat Catalana esdevenia cada cop més irreversible per disparitat de criteris polítics i estratègies entre regionalistes i republicans. El suport de Cambó a la proposta de sufragi corporatiu de Maura i, en canvi, l'oposició radical que hi expressà Ildefons Sunyol, la figura més destacada en aquell moment del republicanisme catalanista, exemplifica bé aquesta divergència entre dues formes d'entendre la democràcia i el liberalisme. En aquest clima de desavinences entre les forces catalanistes, l'augment de la participació electoral permeté la remuntada lerroxista i feu que en el nou consistori barceloní s'establís un fràgil equilibri. El PRR mobilitzà els seus seguidors, guanyà 16 regidors i se situà en el llinar de la majoria absoluta. Per la seva banda, l'aliança de les tres fraccions republicanes que havien format part de la Solidaritat coalitzades ara en la nova Esquerra Catalana pogué veure elegits 8 dels seus

candidats i passà a convertir-se així en la segona força municipal, amb 14 regidors, desplaçant la Lliga, que tan sols sumà 4 nous electes, d'entre els quals Verdager i Callís que sortí elegit pel barri vell de la ciutat, i sumà un total d'11 regidors. Segur que per als dirigents del catalanisme conservador la victòria del partit del tan denostat Alejandro Lerroux i, sobretot, el fet de veure's arraconats a la tercera posició municipal va ser un dur cop en el seu afany per assolir l'hegemonia política a Catalunya. Només l'entesa de tots els elements adscrits encara nominalment a la Solidaritat Catalana va fer possible arrabassar la primera tinença d'alcaldia al capítol radical Emiliano Iglesias en benefici del republicà catalanista Francesc Layret. Aquest inestable equilibri de forces va enfortir el paper d'àrbitre del nou alcalde per Reial ordre, Joan Coll i Pujol, catedràtic de Dret penal i vell polític del dinàstic Partit Conservador, que ja havia exercit de primera autoritat en altres ocasions. La potestat que el govern espanyol tenia per imposar alcaldes en les grans ciutats va interrompre així l'alcaldia que accidentalment exercia el republicà catalanista Albert Bastardas i Sampere, impulsor del famós Pressupost de cultura de 1908, que en endavant passaria per ser "el primer alcalde popular" de la ciutat.

Al cap d'una setmana que Coll i Pujol fos saludat protocol·làriament pels representants dels partits polítics del consistori en tant que primera autoritat de la ciutat, aquest els va convocar a una reunió d'urgència per demanar-los consell arran de l'esclat d'una vaga general en protesta per la guerra de Melilla i que en poques hores s'havia transformat en una revolta popular insurreccional. Com dèiem abans no anem a narrar uns fets prou coneguts i excel·lentment reconstruïts per la historiadora nord-americana Joan C. Ullman (*La Semana Trágica. Estudio de las causas del anticlericalismo en España, 1899-1912*) i reinterpretats posteriorment per Joaquín Romero Maura (*La Rosa de Fuego. El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909*). Anem a centrar-nos en les implicacions que es desprenen

del fet que Narcís Verdaguier i Callís, figura notable de la Lliga, molt ben connectat amb el Foment del Treball Nacional i amb estrets vincles d'amistat amb Francesc Cambó, testifiqués voluntàriament contra l'àcrata Francesc Ferrer i Guàrdia –i ahora contra el socialista Antoni Fabra i Ribas, fugit a França. Cal subratllar que fou l'únic càrrec polític electe que ho va fer i, a més, de forma voluntària. Els altres polítics que d'una manera o una altra inculparen al pare de l'Escola Moderna eren militants, quadres i dirigents locals del PRR, aleshores presos sota l'acusació d'haver participat en la revolta. Indubtablement el seu testimoni estava condicionat en els dies immediats a la seva detenció per la possibilitat de ser víctimes d'un procediment militar sumaríssim. Només cal recordar que abans de l'afusellament de Ferrer, quatre persones ja havien estat mortes i s'havien decretat diferents condemnes a cadena perpètua.

Verdaguer acusa Ferrer i exculpa Iglesias

Des d'aquesta perspectiva, la declaració voluntària de Verdaguier i Callís, una figura que, òbviament, no tenia res a témer de la justícia, planteja un seguit d'interrogants, sobretot si tenim en compte que no hi aportà cap prova, només la seva convicció personal sobre la culpabilitat de Ferrer i Guàrdia. En la declaració que féu el 30 d'agost de 1909, digué: “*Que según noticias que no tiene medios de comprobar pero que cree exactas, los lamentables sucesos de la semana llamada trágica empezaron mediante iniciativa y organización de los elementos más o menos anarquistas, impulsados y guiados por el conocido propagandista Sr. Ferrer Guardia y un joven profesor de lenguas, de apellido Fabra, y continuaron su desarrollo por haber intervenido las heces sociales que existen en esta capital, formados principalmente por secuaces del*

És a partir de 1910 quan el radicalisme intenta convertir-se en una força d'àmbit general espanyol situada entre els liberals i els socialistes i, per tant, adreçada a ocupar un espai més central. De mica en mica, doncs, el lerroxisme aniria deixant enrere les estridències anticlericals i l'obrerisme més discordat

partido radical.” En el judici davant el tribunal militar, el fiscal de la causa no va dubtar a utilitzar el testimoni de Verdaguier per bastir la inconsistent base acusatòria de l'informe contra Ferrer. Però aquesta primera declaració del regidor de la Lliga no es pot separar de l'altra que féu a favor de qui tenia també moltes possibilitats de ser acusat d'inspirar i capitanejar la rebel·lió popular: Emiliano Iglesias Ambrosio, cap dels regidors radicals i líder del PRR d'ençà que, a principi de 1908, Alejandro Lerroux va tocar el dos d'Espanya a fi d'evitar un empresonament en haver perdut l'escó i, per tant, la immunitat parlamentària. El fet que Emiliano Iglesias hagués coquetejat manifestament amb la vaga, s'hagués deixat veure al carrer i hagués mantingut contactes amb els membres del comitè organitzador de la protesta (format per sindicalistes, anarquistes i socialistes) i també amb el propi Ferrer i Guàrdia, podien haver estat motius suficients en aquell clima de forta repressió per haver-li costat la vida.

En efecte, Iglesias va ser empresonat el 31 de juliol i processat en concepte de possible cap de la rebel·lió. Però el regidor radical havia sabut intuir ràpidament el fracàs de la revolta i mitjançant una sèrie de gestos i declaracions va fer notar en diverses ocasions els seus esforços moderadors i pacificadors durant els avalots, fent costat a l'alcalde i a les altres forces polítiques de l'Ajuntament. De manera que Iglesias va saber desvincular-se'n ell personalment i desvincular també la direcció del lerroxisme barceloní, evitant caure presoner d'aquells sectors extremistes que dins del seu partit volien transformar la vaga general en una revolució. En definitiva, com ha explicat magníficament Joan B. Culla (*El republicanisme lerroxista a Catalunya, 1901-1923*), Iglesias va mirar d'assegurar-se un ampli ventall de “sortides polítiques, qualsevol que fos el resultat de la revolta”. D'aquesta manera va poder aplanar el camí de les posteriors declaracions favorables dels regidors regionalistes, el testimoni dels quals tenia una major credibilitat davant la justícia militar en tractar-se de persones ostensiblement conservadores i catòliques. No obstant això, la situació dels radicals barcelonins va continuar sent els mesos següents molt delicada. Alguns detinguts, com el mateix Iglesias, no foren posats en llibertat fins al novembre, altres fins al març de 1910 i uns pocs foren finalment condemnats pels tribunals en trobar-los culpables si més no d'haver participat en la denominada rebel·lió militar. Sobre el PRR pesava l'acusació genèrica d'incitació a la violència, o si més no d'inducció moral, i concretament el fet que dies abans de la revolta en alguns articles a «*El Progreso*», el diari por-

taveu del partit, especialment a l'editorial *Remember*, es recordava amb un violent llenguatge anticlerical la crema de convents a Barcelona succeïda el 1835.

Una carta reveladora

Del que portem dit fins ara és lícit preguntar-se si al darrere de les dues declaracions de Verdaguier i Callís –la primera, en que inculpa Ferrer i Guàrdia i Fabra i

Ribas, i la segona, en què exculpa Emiliano Iglesias– hi havia, no tan sols una convicció personal del polític regionalista, sinó també una redefinició oportunista de la Lliga Regionalista entorn de les responsabilitats per la Setmana Tràgica i, lògicament, un càlcul polític sobre les seves possibles repercussions. En aquest sentit, és important fer notar que en el *Manifest dels senadors i diputats regionalistes amb motiu dels fets del mes de juliol de 1909*, publicat al diari portaveu del partit, «La

Carta de Narcís Verdaguier a Lluís Muntadas

Amic Don Lluís Muntadas:

Vet aquí una continuació de la nostra conversa del dissabte:

Al sortir del despatx de V., vaig anar a la Modelo a visitar a l'Emiliano. Davant la reixa un vol dels seus. Me va rebre tot emocionat. Me feu saber que, estant incomunicat, va escriure'm una carta, sense trobar medis de fer-me-la arribar... Davant dels seus, vaig dir-li lo de l'article [al·lusió a l'editorial *Remember* del portaveu radical «*El Progreso*»], i davant de tots me jurà per tot lo que vulgui que no solament no era seu, sinó que al veure'l publicat va armar un escàndol en la redacció perquè s'havia publicat sense ni consultar-lo... Estava l'Emiliano amb les calces fins als peus. A l'últim me pregà que si coneixia a D. Lluís Muntadas procurés recabar d'ell que parlés en son favor al general Castellví que li havien dit eren amics i acabava d'arribar...

Aquest migdia he anat a saludar al nou governador [Crespo Azorín substituïa Ossorio y Gallardo, que el dia 26 de juliol havia dimitit de forma irrevocable en disconformitat per la declaració de l'estat de guerra]. Hi he trobat varis diputats. En Marial [Juli Marial, diputat republicà federal] i en Coromines [Pere Coromines, diputat republicà nacionalista], han parlat de que, per a salvar la nostra terra, hem de sobreposar-nos a accidentalitats, prescindir de coloraines, i unir-nos tots els amants del país per a assegurar l'ordre i el prestigi i la força de l'autoritat. Han admès que tenien culpes, i que havien d'esmenar-les... [al·ludeix a la tesi dels sectors conservadors d'unes responsabilitats morals col·lectives en què participava indistintament tota l'esquerra] També he trobat allà al Director de la Modelo, i m'ha dit que ahir al vespre fou avisat pel vigilant que l'Emiliano estava tant excitat que semblava perdia la raó.... Tornant ara a l'Emiliano, considero jo (mirant a Barcelona) que de ser ell el cap dels lerroxistes tenim moltes mes garanties

d'evitar disbarats, i fins de poder esperar rectificacions convenients, que no pas havent-hi un altre. Si, doncs, de la causa que li segueixen no aparegués clara una culpabilitat seva (que en el cas seria abominable i imperdonable), fora millor per al be tots i per al porvenir de Barcelona, que es pogués posar terme als sofriments que el seu empresonament tant exagera, i que així ens ho degué a nosaltres.

Li prego que pensi sobre això, i vegi si, com a mi em sembla (i ho sembla també a l'Alcalde), seria aquest un de tants medis que ens cal anar empleant per a sanejar i donar assegurança al porvenir de Catalunya. Hi ha qui ho pren a l'inrevés. Jo m'explico així, però el meu criteri és l'indicat. Es clar que ja sé que puc errar-me.

Me va semblant mes clar que hi ha hagut organització, i que la hi ha inspirada i dirigida en Ferrer; estant-se primer aquí, i després a Montgat. I pensar que el jefe de la policia, sabent que era a Montgat, ha badat com un beneït! Això de ser en Ferrer l'organitzador potser és l'explicació del retraïment dels graduats del lerroxisme, perquè la base d'aquesta organització (*Solidaridad Obrera*) venia de temps fent campanya contra *El Progreso*, i sembla que els lerroxistes granats sabien que en Ferrer era l'inspirador i el pagano d'aquesta campanya. Hi ha un detall: un dia, dels pròxims a l'esclat del moviment, trobant-se en Ferrer en la Casa del Pueblo, l'Ardid [Lorenzo Ardid Bernard, agitador radical] arengà al públic argumentant contra la vaga general, però a favor d'una manifestació contra la guerra.

Perdoni la mala lletra, i faci d'questes indicacions el cabal que hi dicti el seu excel·lent criteri.

(Carta reproduïda per Joaquim Coll, *Narcís Verdaguier i Callís, 1862-1918, i el catalanisme possibilista*, 1998)

Veure de Catalunya», el 18 d'agost, no hi trobem cap referència a Ferrer ni a Fabra i sí, en canvi, una acusació directa a l'«obra de perversió moral de les masses» que, durant anys, havia realitzat el partit lerrouxista. Es tracta d'un text important perquè és la primera declaració oficial del catalanisme conservador sobre els fets succeïts a la ciutat, elaborat amb prou temps com perquè efectivament sorprengui l'absència total del nom de qui després serà considerat com l'autor i cap de la rebel·lió. Quan i per què es genera una canvi d'estratègia en l'atribució de responsabilitats morals i materials dels incendis i dels saqueigs, que dels republicans radicals es transfereix als anarquistes i, particularment, es descarrega contra la figura de Ferrer i Guàrdia? Hi ha una carta que adreça Narcís Verdaguer a Lluís Muntadas, president del Foment del Treball Nacional, director de La España Industrial SA, amic personal tant del Governador civil de Barcelona, Angel Ossorio y Gallardo, com del President del Consell de Ministres, Antonio Maura, que és molt reveladora d'aquesta redefinició sobre les culpes que acabaria per imposar-se entre l'estament conservador i d'ordre. És una carta sense data però indubtablement del mes d'agost, escrita molt abans que Ferrer fos detingut per membres del someatent en intentar fugir a França el dia 31. Vegem-la transcrita íntegrament, adaptada només ortogràficament al nostre català normatiu, en la pàgina anterior.

D'aquesta carta es desprèn una estratègia política claríssima: per a Verdaguer si no apareixia provada la implicació personal d'Iglesias en l'organització de la Setmana Tràgica, llavors convenia que els diguem-ne homes civils d'ordre fessin un gest a favor de l'acusat que servís per a posar-lo en llibertat. Així seria més fàcil la tasca d'amansir políticament el lerrouxisme. Salvant Emiliano Iglesias de ser afusellat o de passar una llarga temporada a la presó, evitant així que la direcció passés a algú altre, hi havia més garanties de domesticar la vessant antisistema del republicanisme lerrouxista. A nivell general, tot i que fos cert que els quadres radicals haguessin participat en l'incendi i el saqueig de convents i esglésies, Verdaguer tampoc no creia convenient realitzar una forta i indiscriminada repressió contra el lerrouxisme, com desitjaven els sectors catòlics més radicals, integristes o carlins.

En aquell moment hi havia un fortíssim enfrontament pel control de l'obrerisme entre radicals i sindicalistes, dominats aquests per idees d'apoliticisme anarquista

Ferrer va ser un boc expiatori. En la seva condemna hi coincidia tant l'interès dels radicals per exculpar-se de l'esclat d'una violència espontània però que ells havien alimentat amb un llenguatge virulent, com la necessitat de l'estament conservador (patronal i polític) per trobar i castigar l'autor intel·lectual de la revolta

Paradoxalment, Verdaguer es mostra relativament optimista sobre el futur polític i, en la frenètica correspondència que manté aquells dies escriu a Francesc Cambó, que quan la Setmana Tràgica estava a Londres, a qui manté informat i a qui expressa les seves conjectures i anàlisis. Verdaguer, doncs, l'encerta plenament quan intueix la progressiva evolució del republicanisme lerrouxista cap al moderantisme. En efecte, com ha explicat Joan B. Culla, és a partir de 1910 quan el radicalisme intenta convertir-se en una força d'àmbit general espanyol situada entre els liberals i els socialistes i, per tant, adreçada a ocupar un espai més central, atractiva per a professionals, intel·lectuals i capes mitjanes tant de Madrid com de províncies. De mica en mica, doncs, els lerrouxisme aniria deixant enrere les estridències anticlericals i l'obrerisme més discordat. El 1918, quan mort Verdaguer i Callís, Emiliano Iglesias que llavors tornava a ser regidor, sorprendria a molts fent no només un ditiràmbic elogi en nom del seu partit a la figura del finat sinó que demanaria que la ciutat dedicés un carrer a Verdaguer i que el seu retrat s'incorporés a la Galeria de Catalans Il·lustres. Curiosa paradoxa, aquesta: un radical que demana el nom d'un carrer per a un regionalista!

Tots contra Ferrer

Com hem vist, a la carta de Verdaguer a Muntadas hi ha relatares tota una sèrie de conjuntures sobre la participació de Ferrer i Guàrdia, sobre qui molts començaven a descarregar la principal responsabilitat dels fets succeïts a Barcelona. De fet, el mateix Lluís Muntadas en una carta adreçada a Antonio Maura, el 10 d'agost, posterior amb tota probabilitat a la que nosaltres acabem de transcriure i, per tat, suposem que influïda per ella, feia saber al pPresident del Consell de Ministres que «*hechos completamente veridicos y comprobados después*», l'havien dut a la conclusió següent: que hi havia hagut un acord entre anarquistes i radicals per a promoure una vaga general, però que qui havia dut a les masses «*al incendio fueron sin duda alguna los elementos anarquistas dirigidos por Ferrer, colaborando con ellos la extrema izquierda del lerrouxismo*». A la carta, Muntadas reconeixia que tota la

societat catalana tenia una gran responsabilitat en els fets succeïts per «*la política negativa y de protesta continua iniciada por las clases sociales que socialmente debieran ser conservadoras a raíz de los desastres coloniales*», però també criticava durament l'error del Govern espanyol a l'haver-se limitat a declarar l'estat de guerra i no haver iniciat una forta repressió el primer dia de la revolta, circumstància que, segons Muntadas, havia donat ales als revolucionaris i produït una sensació d'indefensió en l'estament d'ordre (carta reproduïda per Soledad Bengoechea, *Els dirigents patronals i la Setmana Tràgica*, 2002).

Tant en la carta de Verdaguer a Muntadas com en la que aquest escriu a Maura és interessant fer notar que els arguments en les atribucions de les responsabilitats són coincidents i curiosament els mateixos que utilitzaven els lerrouxistes per a eludir responsabilitats i traspasar-les a *Solidaridad Obrera* i a Ferrer i Guàrdia. Cal explicar que en aquell moment hi havia un fortíssim enfrontament pel control de l'obrerisme entre radicals i sindicalistes, dominats aquests per idees d'apoliticisme anarquista. La realitat d'aquesta disputa havia estat utilitzada pels primers per a demostrar que ells no hi tenien res a veure, que una connivència entre ambdues forces hauria estat impossible. Iglesias al·legava l'odi que li tenien els directors de la *Solidaridad Obrera* i que aquesta organització estava finançada externament per algú i que no era altra que el pedagog àcrata Ferrer. D'alguna manera els lerrouxistes van saber fer córrer els seus arguments exculpatoris i fer-los, a més, creïbles per l'estament conservador polític i patronal. L'últim element que ho demostra és la referència que Verdaguer fa del testimoni de Lorenzo Ardid, agitador radical, que en el judici contra Ferrer va assegurar que aquest havia incitat en una reunió a la Casa del Pueblo el 26 de juliol a favor

de la rebel·lió. Aquest testimoni va comprometre greument Ferrer perquè fou considerat una prova de l'acusació del fiscal.

Ara bé, ni Verdaguer i Muntadas, tots dos en representació si volem en representació de les classes conservadores, no devien creure només en la responsabilitat de Ferrer i Guàrdia per exclusió dels radicals. Hi havia un seguit de prejudicis morals i ideològics que feien propici que una acusació contra el pedagog àcrata tingués credibilitat entre aquells sectors: des del judici negatiu que per als catòlics tenia la vida sentimental del mestre racionalista, passant per les dissolvents idees anarquistes que aquest difonia a través de l'Escola Moderna, fins a la creença que Ferrer era una perillosa personalitat revolucionària, maçó i fanàtic anticlerical, que disposava d'insondables recursos econòmics i estranyes proteccions, com ara el fet que gairebé sortís indemne en el judici pel crim del carrer Mayor de Madrid perpetrat per un deixeble seu, Mateo Morral, contra Alfons XIII el dia de la seva boda. Ferrer, doncs, va ser un boc expiatori. En la seva condemna hi coincidia tant l'interès dels radicals per exculpar-se de l'esclat d'una violència espontània però que ells havien alimentat amb un llenguatge virulent, com la necessitat de l'estament conservador (patronal i polític) per trobar i castigar l'autor intel·lectual d'una revolta impulsada per un fort malestar popular i un secular sentiment anticlerical. Els prejudicis personals, morals i ideològics contra Ferrer i la doble conveniència política de radicals i regionalistes en van fer la resta. ■

